

ARASTIRMA MAKALESİ /RESEARCH ARTICLE

DİYARBAKIR DİCLE MAHALLESİ KONUTLARINDAN ELDE EDİLEN PATOLOJİK BULGULAR

Y. Berivan ÖZBUDAK¹, Ayhan BEKLEYEN²

ÖZ

Bu çalışmada, düşük gelir gruplarına ait yasal olmayan konutların mekansal özellikleri Diyarbakır şehrinde seçilen bir yarı-gecekondu yerleşmesi örneğinde incelenmiştir. Bu konutlarda nitel ve nicel mekansal koşulların düzeyleri konuttaki kullanıcı sayısı, oda sayısı, kullanım alanı, kişi başına düşen konut kullanım alanı ve oda başına düşen kişi sayısı ölçütlerine göre saptanmış ve bu koşullara bağlı patolojik düzeydeki bulgular açıklanmıştır. Araştırmada ayrıca bu konutlardaki mekân büyüklükleri ve kullanım biçimleri, kullanıcıların mekansal tatmin düzeyi ve geleceğe yönelik yeni konut edinme yönündeki beklentileri de incelenerek dar gelirliilerin gereksinmelerine uyumlu alternatif konut tasarımlarına veri oluşturmak amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler : Düşük gelir grubu, Gecekondu, Yarı-gecekondu, Mekansal boyutlar, Mekân standartları ve sınırları, Konutlarda patolojik seviyeler, Konutlarda kritik seviyeler

PATHOLOGICAL FINDINGS OBTAINED FROM THE HOUSES IN DICLE QUARTER, DIYARBAKIR

ABSTRACT

In this study, the spatial characteristics of the illegal houses occupied by low-income groups are examined in the sampling of the semi-squatter settlement in Diyarbakir. The levels of the qualitative and quantitative spatial conditions of these houses are determined according to different criteria such as user numbers, room's numbers and concerning pathological levels related to these spatial conditions have been explained. In addition, the size and the usage style of the space in these houses have been examined along with the satisfaction levels and future expectations of the users in order to provide data for alternative house designs suitable to the needs of low-income groups.

Keywords: Low-income group, Squatter, Semi-squatter, Spatial dimensions, Space standards and limits, Pathological levels in houses, Kritical levels in houses

¹ Dicle Üniversitesi, Mühendislik-Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, 21280 DİYARBAKIR

² Dicle Üniversitesi, Mühendislik-Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, 21280 DİYARBAKIR
E-posta: bekleyen@dicle.edu.tr

1. GİRİŞ

Bütün dünyada olduğu gibi Türkiye’de de büyük yerleşimlerin çekim gücü, çok sayıda insanı göçe yöneltmektedir. Ülkemizde bu çekim gücünün kaynağını daha çok kırsaldaki kötü yaşam koşulları oluşturmaktadır. Toprağın verimsizleşmesi, işlenemez duruma gelmesi, paylaşımı sonucu boyutlarının azalması ve tarımda makineleşme gibi işsizlik yaratan; terör ve kan davası gibi yaşamı tehdit eden olaylar göçün başlıca nedenleridir.

Göç hareketinin en büyük grubunu oluşturan düşük gelirli, ekonomik yetersizlikleri nedeniyle şehirlerde pahalı ve sınırlı sayıda olan konutlarda barınmamışlardır. Bu soruna çözüm bulmak amacıyla, şehirlerin eteklerinde sadece barınma amacı taşıyan ilk barınaklarını genellikle kamu arazileri üzerinde inşa etmişlerdir. Şehirleri büyümeye zorlayan bu barınak toplulukları devam eden göçle birlikte sayıca artmış ve dolayısıyla çekim gücü fazla olan kentler daha büyük nüfusları bünyesinde barındırır olmuştur. 1927 yılında Türkiye’deki toplam nüfusun %24,2’si şehirlerde yaşarken 2000 yılında bu oran %65’e yükselmiştir (Keleş, 2002). Şehir nüfusunun artışı, 1950 yılına kadar çok düşük oranlarda kalırken bu yıldan sonra giderek hızlanmış, özellikle 1980’den sonra ise önlenemez bir duruma gelmiştir.

Kırdan şehre göçen dar gelirli insanların yaşadığı çevrelere merkezi ve yerel yönetimlerce sunulan avantajlar ile bazı yeni uygulamalar ortaya çıkmıştır. Bu yönetimlerin çıkar amaçlı ilk uygulamaları buralarda yaşayan insanlara alt yapı hizmetlerinin götürülmesidir (Şenyapılı, 1981; Gür, 1993). Düşük gelirli halka ait barınakların yasallaştırılması ise yapılan bir diğer uygulamadır (Ekinci, 1989; Ergun, 1990; Karaören, 1992; Bilgin, 1992; Gür, 1993; Bayraktar, 1996).

Ülkemizde gecekondu bölgeleri zamanla çoğunun ruhsatlı olduğu resmi mahalleler ya da “yarı-gecekondu” bölgeleri haline gelmiştir. Barınakların yasallaştırılması ya da işgal edilen arsaların tapularının işgalcilere verilmesi anlamındaki bu dönüşüm, göçü daha da hızlandırmıştır (Gür, 2000). Sadece barınma amacıyla yapılan kaçak yapılar daha sonra kar amaçlı apartkondulara (apartman-gecekondu) dönüşerek büyük şehirlerin daha yoğun konutlarını oluşturmuşlardır (Boysan, 1993; Sağlamer vd., 1995).

Kanunların uygulanmasındaki yetersizlikler (Alkışer ve Yürekli, 2004) nedeniyle tam olarak engellenemeyen şehirlerdeki bu kontrolsüz gelişmenin molekülünü oluşturan gecekondu ya da yarı-gecekondu, çevremizi saran düşük gelir guruplarının barınaklarıdır. Daha büyük sosyal sorunlara neden olabileceğinden bu tip barınakların tümünün merkezi ya

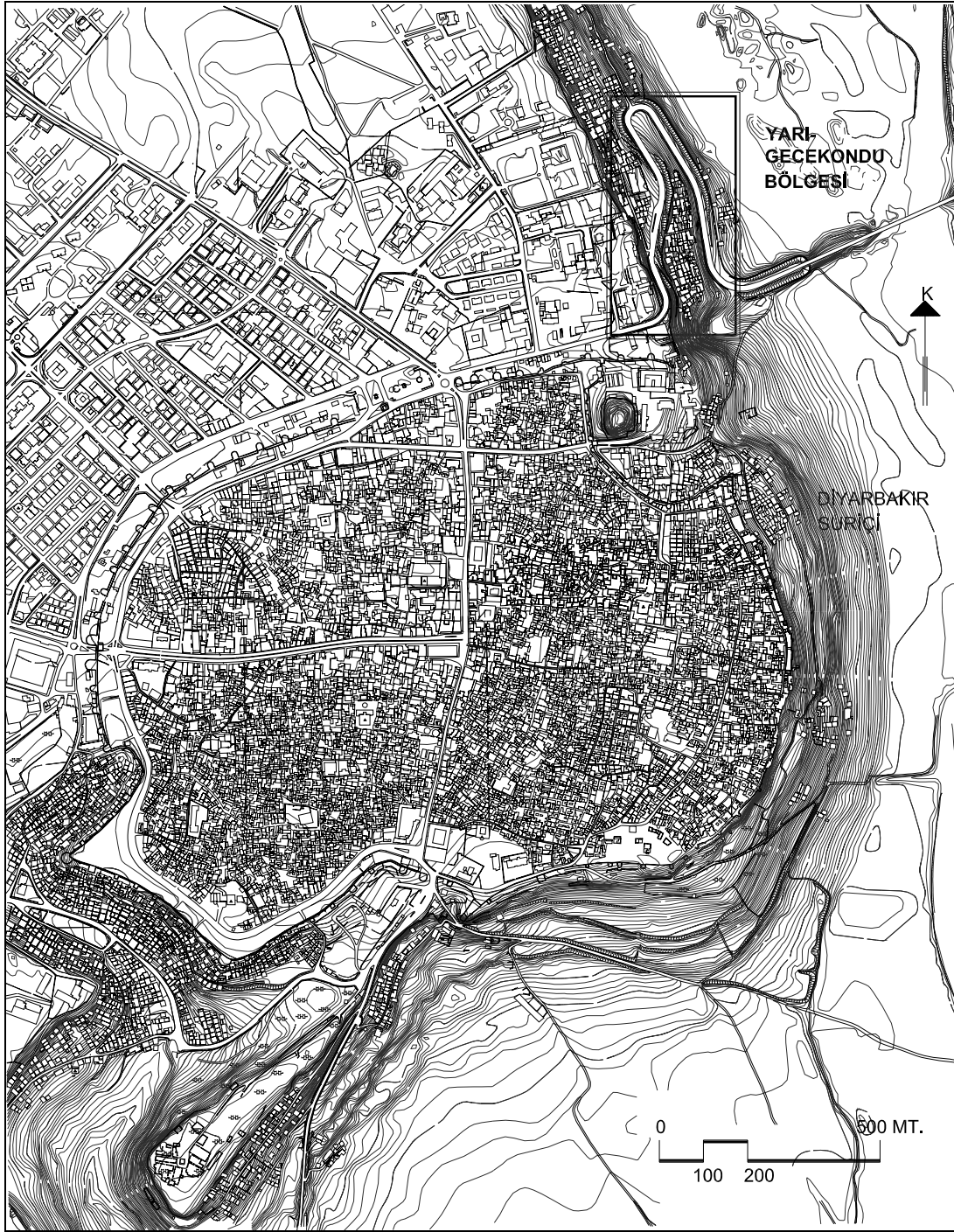
da yerel yönetimlerce yıktırılması mümkün görünmemektedir. Artık gecekondu ya da yarı-gecekondu içinde yaşadığımız çevrenin bir parçası olmuş gibi görünmektedirler.

Bu niteliksiz konutlarda yaşayan dar gelirli insanların mekansal sorunlarının giderilmesine yönelik çözüm yolları arayışları sürmektedir (Kerem, 1998). Beş yıllık kalkınma programlarında bu konutların iyileştirilmeleyle ilgili kararlar sadece öneri düzeyinde kalmıştır. Dar gelirli insanların konut ihtiyacını karşılamak için üretilen sosyal konutlar da kırdan göçenlerin yaşam tarzlarına uygun yapılmadıkları, ekonomik olmadıkları ve yeterli sayıda üretilemedikleri için sorunun çözümünde etkili olmamıştır. Ancak sorun bazen bireysel anlamda, dar gelirli insanların bir kısmının zamanla şehir merkezi içinde kalan konut arazilerinin değerlenmesiyle çözülmüştür. Müteahhitlerle yapılan anlaşmalar sonucu üretilen apartmanlarda daire sahibi olan bir kısım dar gelirli daha kaliteli konutlarda yaşama fırsatını yakalamışlardır. Bu tür olanaklara sahip olamayanlar ise sağlıklı mekansal koşullarda yaşamalarını sürdürmektedir. Bu resmi olmayan konutlardaki mekansal koşulları nicel ve nitel olarak ele alan bir çok alan çalışması yapılmıştır. Bu tür konutlardaki mekân büyüklüğü, oda sayısı, kişi başına düşen alan, oda başına düşen kişi sayısı gibi nicel veriler; Öğretmen (1957), Yasa (1966), Hart (1969), Gökçe (1971), Kartal (1978), Şenyapılı (1981), Alpay ve Yener (1991), Gürel vd. (1996) gibi bazı araştırmacılar tarafından değerlendirilmiştir. Yörükkan (1971) tarafından geliştirilen çeşitli eşik değerleri ile bu tür nicel veriler analiz edilebilmektedir. Kişi/oda, alan/kişi ve konut alanı gibi ölçülebilen değerler ile gecekondu hangi eşik (patolojik, kritik ve normal eşik) düzeyinde oldukları tespit edilebilmektedir. Gecekondu tipi yapılarda nitel değerlendirmeler ise oldukça fazladır (Özsoy, 1983; Ünügür ve Turgut, 1990; Sağlamer ve Erdoğan, 1991; Özsoy, 1994; Gür, 1996; Gürel vd., 1996; Şenyapılı, 1996; Özsoy, 1998; Şenyapılı, 1998).

Bu çalışmanın amacı dar gelirli insanların nicel ve nitel mekansal özelliklerini Diyarbakır örneğinde incelemek ve bu doğrultuda gecekondu ya da yarı-gecekondu yaşayan dar gelirli insanların gereksinmelerine uyumlu alternatif konut tasarımlarına veri oluşturmaktır. Bunun için çok fazla göç alan Diyarbakır şehri örneğinde seçilen bir yarı-gecekondu yerleşmesi incelenmiştir. Yarı-gecekondu insanların nitel ve nicel mekansal özelliklerinin incelendiği bu çalışmanın hedefleri aşağıdaki başlıklar altında toplanmıştır.

- Diyarbakır Dicle Mahallesi’ndeki yarı-gecekondu niteliğindeki konutlarda toplam kullanım alanı (m²), kişi başına düşen alan (m²/kişi), oda sayısı, oda başına düşen kişi (kişi/oda)sayısı gibi verileri belirlemek
- Belirlenen bu değerlerin, Yörükkan’ın eşik değerlerine göre hangi düzeyde olduklarını bulmak
- Mekân büyüklükleri ve kullanım biçimlerini araştırmak

* Yarı-gecekondu, tapulu arsa (kamuya ya da başka özel şahsa ait olmayan) üzerinde kaçak inşa edilen yapı anlamında kullanılmaktadır.

Şekil 1. İncelenen yarı-gecekondu bölgesinin Diyarbakir Suriçi'ne göre konumu

- Kullanıcıların iç ve dış mekansal tatmin düzeyleri ile geleceğe yönelik yeni konut edinme konusundaki beklentilerini saptamak

Bu tür çalışmalar daha çok ruhsatlı yapılar üzerinde yapılmaktadır. Ancak milyonların içinde yaşadığı bu tür barınakların incelenmesi de gerekmektedir. Bu çalışmada nitel ve nicel mekânsal özellikler incelenerek özellikle dar gelirliyle yönelik yapılacak konut tasarımlarına veri oluşturmak hedeflenmiştir.

2. ÇALIŞMA ALANININ TANITILMASI VE METOT

Çalışmada incelenen alan, Diyarbakir'da 1950 yılında oluşan ilk gecekondu bölgesidir. Ülkemizin birçok gecekondu bölgesinde olduğu gibi bu gecekondu bölgesi de, kullanıcılarına işgal ettikleri arsaların tapularının dağıtılması ile yarı-gecekondu bölgesi niteliğine yükseltilmiştir. Bu alan Diyarbakir şehri Dicle Mahallesi'nin yollarla sınırlanmış bir bölümdür (Şekil 1 ve 2). Türkiye'deki ilk gecekondu nun ortaya çıktığı dönemlerde kurulması, inceleme için bu yarı-gecekondu bölgesinin seçilmesinde önemli bir etken olmuştur.

Şekil 2. Yarı-gecekondu bölgesinin yerleşim planı
(Koyu renkli alanlar, incelenen konutları göstermektedir)

Araştırmada yarı-gecekondu bölgesindeki konutlara ilişkin veriler için rölöve ve anket kurgusu izlenmiştir:

1. Yarı-gecekondu bölgesindeki rasgele seçilmiş 104 konutun rölöve tekniği kullanılarak ölçekli çizimleri çıkarılmış (Ek Şekil 1), bunlar üzerinden konutların toplam kullanım alanları (m^2) ve oda sayısı gibi nicel değerleri bulunmuştur.
2. Mekanın boyutsal anlamını ortaya koyabilmek için anket tekniğiyle elde edilen kullanıcı sayısı ile konutlarda oda başına düşen kişi sayısı ve kişi başına düşen alan gibi diğer mekansal niceliklerle ilgili hesaplamalar yapılmıştır.
3. Mekân kullanım biçimlerini sorgulamak için birimler içinde gerçekleştirilen eylemler, bunların yapılabirlik düzeyleri, kullanıcıların mekansal

tatmin düzeyleri ve yeni konut edinme yönündeki beklentileri ile ilgili bilgiler anket, görüşme ve gözlemler ile sağlanmıştır.

Yarı-gecekondulardaki mekansal özellikler; konut kullanım alanı (m^2), kişi başına düşen konut kullanım alanı ($m^2/kişi$), oda başına düşen kişi sayısı (kişi/oda), konuttaki oda sayısı, mekân büyüklükleri ve kullanımı gibi ölçütlere göre incelenmiştir. Ayrıca kullanıcının mekansal tatmin düzeyleri ve beklentileri de bu çalışmanın kapsamı içinde araştırılmıştır.

Konut alanı büyüklüğüne, konut kullanım alanı/kişi ve kişi sayısı/oda oranlarına göre bir konutun hangi seviyede olduğu sadece Yörükan (1971) tarafından belirlenmiş olan eşik değerleri ile tespit edilebilmektedir. Günümüzde konuta yönelik nitel ve nicel değerlendirmeler daha çok mekân standartları konusunda yoğunlaşmaktadır. Bu mekanlar ise içindeki etkinliklere göre biçimlendirilen ve isimlendirilen mekanlardır. Araştırma kapsamındaki yarı-gecekondu yerleşmesindeki konutlarda ise tek bir etkinliğe göre biçimlendirilen mekanlar yok denecek kadar azdır. Genellikle mekanlar çok amaçlı olarak kullanıldığından bugünkü standartlar ile bir karşılaştırma yapmak yanıltıcı sonuçlar doğurabilir. Bu nedenle elde edilen veriler, bu konutların sağlıklı değerlendirmelerinin yapılabilmesi amacıyla Yörükan'ın eşik değerleri ile karşılaştırılmıştır.

3. BULGULAR

Yarı-gecekonduların mekansal özelliklerine ilişkin nitel ve nicel bulgular aşağıdaki başlıklar altında toplanmıştır.

3.1 Konut Kullanıcı Sayısı

Konut kullanıcı sayıları incelendiğinde, burada yaşayan ailelerin %75,96'sının 5 ile 7 ya da daha fazla kişiden oluştuğu belirlenmiştir. Geriye kalan (%24,04) ise 4 ya da daha az sayıdaki ailelerden oluşmaktadır. Konutlardaki ortalama kişi sayısı 6,46'dır (Tablo 1).

Tablo 1. Konutlardaki kullanıcı(kişi) sayısı

Kişi Sayısı	%	Konut Sayısı
1-4	24,04	25
5-7	46,15	48
8-10	22,12	23
11+	7,69	8
Ort. Kişi Sayısı : 6,46	100,00	Σ104

3.2 Konut Kullanım Alanı (m^2)

Yarı-gecekondu bölgesindeki konutların %75,96'sının kullanım alanı $70 m^2$ 'nin altındadır (Tablo 2). Ortalama konut büyüklüğü $58,82 m^2$ 'dir. En küçük konut $14,99 m^2$, en büyük konut ise $132,34 m^2$ 'dir.

Tablo 2. Konutlardaki kullanım alanı büyüklüğü

Konut Büyüklüğü (m ²)	%	Konut Sayısı
<40	20,19	21
40-70	55,77	58
>70	24,04	25
Ort. konut büyüklüğü: 58,82	100,0	Σ104

3.3 Kişi Başına Düşen Konut Kullanım Alanı (m²/kişi)

Konutu paylaşan kullanıcı sayısı kaliteyi belirleyen en önemli göstergelerden biridir. Çünkü kullanıcı sayısı arttıkça konuttaki kişi başına düşen alan da azalmaktadır. Bu konutlarda kişi başına düşen kullanım alanı ortalama 10,42 m²'dir (Tablo 3).

Tablo 3. Konutlarda kişi başına düşen konut kullanım alanı

Kişi Başına Düşen Konut Kullanım Alanı (m ² /kişi)	%	Konut Sayısı
<8	45,19	47
8-14	30,77	32
>14	24,04	25
Ort. kişi başına düşen konut alanı: 10,42	100,00	Σ104

3.4 Oda Başına Düşen Kişi Sayısı (kişi/oda)

Konutta yaşayan bireylerin sayısı ile sağlıklı yaşam koşulları arasında doğrudan bir ilişki vardır. Birey sayısının fazla ancak oda sayısının az olduğu konutlarda bu koşullar bireylerin fiziksel ve ruhsal durumlarını etkilemektedir. Bu inceleme alanında oda başına düşen kişi sayısı 2,74'tir (Tablo 4). Bu orana göre yarı-gecekondu aşırı kalabalık sayılırlar. Araştırmada oda sayısına mutfak dahil edilmemiştir. Mekanlar çok fonksiyonlu olduklarından salon, oturma odası ve yatak odası gibi isimler bu konutlarda birbirlerine karışmıştır. Oturma, yemek yeme ve yatma gibi başlıca etkinliklerin geçtiği mekanlar oda sayısına dahil edilmiştir.

Tablo 4. Konutlarda oda başına düşen kişi sayısı

Oda başına düşen kişi sayısı(kişi/oda)	%	Konut sayısı
≥2,5	56,73	59
2,1-2,4	3,85	4
2,0	15,38	16
1,6-1,9	7,69	8
≤1,5	16,35	17
Oda başına düşen ortalama kişi sayısı: 2,74	100,00	Σ104

3.5 Konuttaki Oda Sayısı

Yarı-gecekondu niteliğindeki bu konutların %0,96'sında 5 oda, %6,73'ünde 4 oda, %35,58'inde 3 oda, %51,92'sinde 2 oda, %4,81'inde de 1 oda bulunmaktadır. Konut başına düşen ortalama oda sayısı ise 2,47'dir.

3.6 Mekân Büyüklüğü ve Kullanımı

Bu konutlarda salon, oturma ve yatak odası gibi bir mekansal ayırım tam olarak yoktur. Oturma, ye-

mek yeme ve yatma eylemleri geleneksel konutlarda olduğu gibi "oda" içinde gerçekleşmektedir. Odalar, çok amaçlı kullanım mekanlarıdır. Oturma, yemek yeme ve yatma gibi asal eylemlerin yanında depolama, yemek pişirme, bulaşık ve çamaşır yıkama gibi diğer eylemlerin de bu mekanlarda yapıldığı anketlerle belirlenmiştir. Ortalama oda büyüklüğü 12,46 m²'dir. Bu yerleşmelerde oda, kişiye özel bir mekân değildir. Çocuk odası adında bir mekan yoktur. Sadece oturma, yemek yeme ve yatma gibi eylemleri için kullanılan odaların ortalama büyüklüğü 12,21 m²'dir. Yatma eylemi gibi tek bir eylem için kullanılan odalar toplamın %13,1'ini oluşturur ve bunlar genellikle ebeveyn yatak odalarıdır.

Tampon mekân olarak nitelendirilen antre ya da holler, bu konutlarda sadece geçişi sağlayan bir mekân değil aynı zamanda odalar gibi çok işlevli (yemek pişirme, yemek yeme, depolama, oturma, çamaşır ve bulaşık yıkama, yıkanma) mekanlardır. Bazılarında yıkanma mekanı genellikle perde ile kapatılan bir köşededir. Antre ya da hollerin ortalama büyüklüğü 7,00 m²'dir. Konutların %37,5'inde bulunan diğer tampon mekân olan avlu, geleneksel konutlardaki gibi etrafında depo, kiler, tuvalet ve mutfak gibi birimleri de barındırır. Belirlenen avlu büyüklüğü ortalama 22,70 m²'dir.

Bazen antre ya da bir odanın dar kenarına sonradan ilave edilmiş, genellikle doğrudan doğal ışık almayan mutfaklar, toplamın %24'ünü oluşturur ve genellikle kiler olarak da kullanılırlar. Asal eylemlerine uygun olarak kullanılan mutfaklar %47 gibi yüksek bir orana sahiptir. Mutfak mekanının ortalama büyüklüğü 5,45 m²'dir.

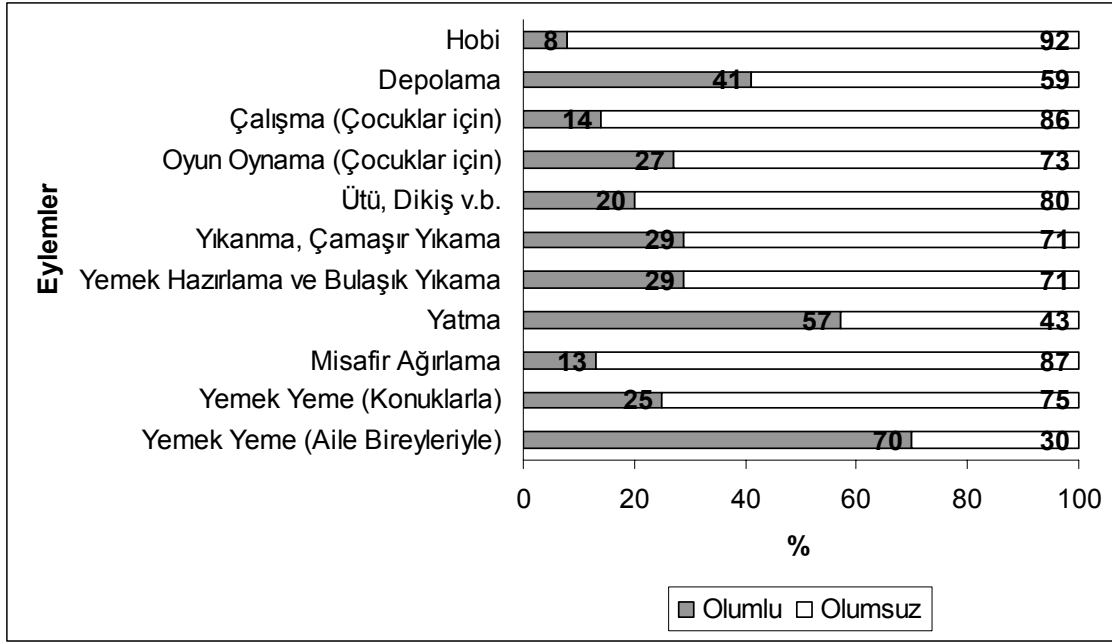
Banyoların %64'ünün içinde yıkanma ve çamaşır yıkama eylemleri yapılmaktadır. %26'sının ise tuvaletle iç içe kullanıldığı saptanmıştır. Geriye kalan diğer banyolarda, bulaşık yıkama eylemi de yapılmaktadır. Banyolar bazen tuvaletle iç içe kullanılan ya da mutfakın bölünmesi ile sonradan oluşturulan özensiz, gereğinden büyük (Düzovalı, 1993), çok kalitesiz ve karanlık mekanlardır. Ortalama banyo büyüklüğü 3,68 m², tuvalet büyüklüğü ise 1,91 m²'dir.

Türkiye'deki diğer dar gelirlilerin de mekansal özelliklerini yansıttığı düşünülen bu çalışmada, bütün mekanların isimleri ve ne amaçla kullanıldığı, doğrudan kullanıcılarına sorularak elde edilmiştir. Genellikle çok işlevli mekanlar bazen aşırı derecede büyük bazen de çok küçüktür, dolayısıyla ortalama büyüklük kavramı bu çalışmada çok anlamlı değildir (Tablo 5).

Tablo 5. Mekân Büyüklükleri

Mekân Adı	Minimum Alan (m ²)	Maksimum Alan (m ²)	Ortalama Alan(m ²)
Oda	3,51	22,85	12,46
Antre - Hol	0,85	19,58	07,00
Mutfak	2,22	10,80	05,45
Banyo	1,73	5,75	3,68
Tuvalet	0,90	5,85	01,91
Avlu	6,83	40,81	22,70

Tablo 6. Eylemler ve rahatlıkla yapılabilirlik düzeyleri

3.7 Kullanıcının Mekansal Tatmin Düzeyi

Bu düzeyler konut içindeki eylemlerin rahatlıkla ya da stres yaratmadan yapılabilirliği ile ilgilidir. Kullanıcıların aile bireyleriyle yemek yeme ve yatma eylemlerini rahatlıkla yapabildikleri; ancak konuklarla yemek yeme, misafir ağırılama, yemek hazırlama, yıkama, çamaşır ve bulaşık yıkama, depolama, hobiyi uğraşma, ütü ve dikiş gibi ince işler yapma, çocukların oyun oynama ve çalışması gibi eylemleri rahatlıkla yapamadıkları saptanmıştır. Eylemlerin rahatlıkla yapılabilirliği ile ilgili sorulara kullanıcıların olumlu ya da olumsuz yanıtlarının yüzde oranları Tablo 6'da belirtilmiştir.

Konut ve yakın çevresi konusunda yapılan anket tekniğinde likert tutum skalası uygulanmıştır. Bu teknikte kullanıcıların konut ve yakın çevresindeki mekansal tatmin düzeyleri saptanmıştır.

Yarı-gecekonudada yaşayan kullanıcıların genel anlamda konut ve yakın çevresinden; konut büyüklüğü, odaların ilişki düzeni ve oda sayısı gibi mekansal nicelik ve diziminden; ayrıca yerleşmenin ulaşım, alış-veriş ve eğitim açısından kısıtlı olanaklara sahip olması ve yeşil alan bakımından fakir olmasından memnun olmadıkları belirlenmiştir. Buna karşın konut kullanıcılarının genel olarak semtlerinden, komşuluk ilişkilerinden, haberleşme olanaklarından, varolan temiz ve pis su tesisatından memnun oldukları saptanmıştır (Tablo 7).

Memnuniyet düzeyi analizlerinde konutlarından memnun olmayan kullanıcıların %92 si memnun olmama nedenlerini konutlarının mahrem olmamasına bağlamışlardır. En genel anlamda kullanıcı memnuniyetsizliği kişiye özel mekanların bulunmaması, ana eylemlerin yapıldığı odaların küçük olması ve odala-

rın ilişki düzeninin (oda içinden diğer odalara geçiş) beğenilmemesinden kaynaklanmaktadır.

3.8.Yeni Konut Edinme Yönündeki Beklentiler

Genel anlamda konut kullanıcılarının %72,1'i konutlarından, % 77,8'i ise konut yakın çevresinden memnun değildir. Bu kullanıcıların % 51'inin yeni konut edinme yönündeki beklentisi tapulu bir konut sahibi olmaktır. Mevcut konutunu genişletmek isteyenlerin oranı ise % 19'dur. Yeni bir arsa üzerinde kendi konutunu yapmak isteyenlerin oranı ise % 15'dir.

Kullanıcıların % 46 gibi büyük bir oranı apartman dairesinde, % 10'u bahçeli bir evde yaşamak istemektedir. Konutunun onarımını yaptıktan sonra aynı evde yaşamak isteyenlerin oranı % 10, büyük bir konutta yaşamak isteyenlerin oranı ise % 6'dır

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

Yörükân'ın gecekonduyla ilgili çeşitli eşik değerleri ile yarı-gecekondu bölgesindeki konutlardan elde edilen değerler karşılaştırılmıştır. Konut alanı, oda başına düşen kişi sayısı, kişi başına düşen konut alanı gibi ölçütlere dayanan bu eşik değerleri ile mekansal örüntünün hangi eşik (patolojik, kritik ve normal) düzeyinde olduğu belirlenebilmektedir (Tablo 8).

Yarı-gecekonduların ortalama kişi başına düşen alanı (10,42 m²) ve ortalama konut alanı (58,82 m²) bu eşik değerleri ile karşılaştırıldığında, kritik eşik düzeyinde oldukları görülür. Bu konutlardaki ortalama kişi/oda oranı (2,74) ise patolojik bir düzeyi göstermektedir (Tablo 9).

Tablo 7. Kullanıcı memnuniyet düzeyleri

	Çok memnununum %	Memnununum %	Memnun değilim %	Hiç memnun değilim %
Konut	0	27,9	60,6	11,5
Konut yakın çevresi	0	22,1	61,5	16,3
Semt	0	63,5	27,9	08,7
Ulaşım olanakları	1,0	31,7	35,6	32,7
Alışveriş olanakları	0	18,3	45,2	36,5
Haberleşme olanakları	0	57,7	23,1	19,2
Çevredeki yeşil alan	1,0	27,9	47,1	25,0
Eğitim olanakları	0	37,5	41,3	21,2
Komşuluk ilişkileri	1,0	70,2	23,1	06,7
Konut büyüklüğü	1,9	26,9	45,2	27,9
Odaların ilişki düzeni	0	31,7	41,3	26,9
Oda sayısı	0	20,2	51,0	28,8
Temiz su tesisatı	0	64,4	26,0	09,6
Pis su tesisatı	0	53,8	31,7	14,4
Çatı ya da dam	0	37,5	44,2	18,3

Tablo 8. Yörükân tarafından Devlet Planlama Teşkilatına Sunulan Rapor (Yörükân, 1971)*

Eşikler	Kişi/Oda	Alan/Kişi (m ²)	Konut Alanı (m ²)
Patolojik Eşik	2,5	< 8,0	<40
Kritik Eşik	2	8,0-14,0	40-70
Normal Eşik	1,5	>14,0	>70

*Bu raporda, Yörükân'ın bu standartları elde etmek ve sınıflandırmak için yararlandığı kaynak: Chombart de Lauwe, P.H. et al, Famille et Habitation, Vol. 1, Paris: Centre National de la Recherche Scientifique, 1959.

Bu yaşam alanlarında kişi/oda, alan/kişi ve konut alanı gibi üç parametreye göre üç eşik düzeyi birlikte araştırılmıştır (Ek Tablo 1). Yörükân'ın eşik değerlerine göre bir konutun patolojik ya da kritik düzeyde olabilmesi için bu üç parametrenin belirtilen sınırlar içinde olması gerekir. Araştırmada yanıtıcı sonuçların ortaya çıkmaması için üç değişkene de birlikte bakılmıştır.

Tablo 9. Yörükân'ın eşik değerleriyle yarı-gecekondu- ların ortalama değerlerinin karşılaştırılması

Eşikler	Kişi/Oda	Alan/Kişi (m ²)	Konut Alanı (m ²)
Patolojik Eşik	2,5	< 8,0	<40
Kritik Eşik	2	8,0-14,0	40-70
Normal Eşik	1,5	>14,0	>70
	2,74*	10,42*(kritik)	58,82*(kritik)
	(patolojik)		

*Yarı-gecekondu- ların ortalama değerleri

Bu üç parametrenin üçüne birden bakılarak yapılan değerlendirmede konutların %13,46'sı (14 konut) patolojik, %10,58'i (11 konut) kritik, %1,92'sinin (2 konut) ise normal düzeyde olduğu anlaşılmaktadır (Tablo 10 ve 11). Ayrıca bu konutlarda üç parametreye göre ikisi patolojik biri kritik olan değerler konutların %25'ini oluştururken, diğerlerinde bu yüzde biri patolojik ikisi kritik %10,58, her biri farklı (patolojik-kritik-normal) %6,73, ikisi patolojik biri normal %5,77, biri patolojik ikisi normal %6,73, ikisi kritik biri normal %5,77, biri kritik ikisi normal ise %13,46 seviyesindedir (Tablo 11). Sonuç olarak bu konutların %98,08'i (102 konut) normal değerler di-

şindedir. Bu barınaklar sağlıklı yaşam alanları değildir.

Üç parametreye göre değerlendirmeleri yapılan ve normal değerler dışında olduğu tespit edilen konutlarda (%98,08-102 konut) alan/kişi oranı %46,08'inde (47 konut) patolojik, %31,37'sinde (32 konut) ise kritik eşik seviyesindedir. Konut alanı bakımından yine bu konutların %20,59'u (21 konut) patolojik, %56,86'sı (58 konut) ise kritik eşik düzeyindedir. Bu değerler, incelenen konutlarda yaşayan bireylerin kalabalık ortamları paylaştığını ve yeterli bir konut alanına sahip olmadıklarının bir göstergesidir.

İnsanın zihinsel ve fiziksel sağlığı açısından kişi/oda oranının ABD, Britanya ve Kuzey Avrupa ülkelerinde 1,0 olması gerektiği kabul edilir (Bayazit ve Dülgeroğlu, 1992). Üç parametreye göre yapılan değerlendirmeler sonucunda normal değerler dışında olduğu tespit edilen 102 konutta (%98,08) bu oran, %61,77'sinde (63 konut) patolojik, %23,53'ünde (24 konut) ise kritik eşik düzeyindedir. Bu da yarı-gecekondu- larında yaşayan insanların hem zihinsel hem de fiziksel açıdan sağlıklı ve mahremiyetten tamamen yoksun mekanlarda yaşadıklarını göstermektedir. Çocuk sayısının fazla oluşu oda başına düşen kişi sayısının da fazla olmasını sağlamaktadır. Ortalama kişi/oda oranı bu konutlarda çocukların kalabalık yatma ortamlarını kardeşleri ya da anne ve babalarıyla paylaştığını göstermektedir. Bu da çocukların uygun olmayan ortamlarda yaşadığını bir göstergesidir. Birleşmiş Milletler Sosyal Faaliyetler Bölümü'ne sunulmak üzere İstanbul Üniversitesi Türk

Tablo 10. Kişi/oda, alan/kişi ve konut alanı gibi üç ölçüte göre konutların patolojik kritik ve normal değerler açısından çeşitli eşik değerlerindeki yüzdeleri

Kişi/Oda	Alan/Kişi	Konut Alanı	%	Konut Sayısı
Patolojik	Patolojik	Patolojik	13,46	14
Patolojik	Patolojik	Kritik	24,04	25
Patolojik	Kritik	Kritik	8,65	9
Kritik	Kritik	Kritik	10,58	11
Kritik	Patolojik	Patolojik	0,96	1
Kritik	Kritik	Patolojik	0,96	1
Kritik	Patolojik	Kritik	0,96	1
Patolojik	Patolojik	Normal	5,77	6
Patolojik	Kritik	Normal	5,77	6
Patolojik	Normal	Normal	2,88	3
Kritik	Kritik	Normal	1,92	2
Kritik	Normal	Kritik	1,92	2
Kritik	Normal	Normal	5,77	6
Normal	Normal	Normal	1,92	2
Normal	Kritik	Patolojik	0,96	1
Normal	Kritik	Kritik	1,92	2
Normal	Normal	Patolojik	3,85	4
Normal	Normal	Kritik	7,69	8
			100,00	Σ104

Tablo 11. Üç parametre(kişi/oda, alan/kişi, konut alanı) bağlamında konutların çeşitli eşiklerdeki yüzdeleri

Konutlarda üç parametreye göre eşik sayısı	%	Konut Sayısı
3*Patolojik	13,46	14
2*Patolojik + 1*Kritik	25,00	26
1*Patolojik + 2*Kritik	10,58	11
1*Patolojik + 1*Kritik + 1*Normal	6,73	7
2*Patolojik + 1*Normal	5,77	6
1*Patolojik + 2*Normal	6,73	7
3*Kritik	10,58	11
2*Kritik + 1*Normal	5,77	6
1*Kritik + 2*Normal	13,46	14
3*Normal	1,92	2
		Σ104

Kriminoloji Enstitüsü'nün 1950 yılında hazırladığı raporda çocukları suça sevk eden başlıca etkenden biri olarak onların konut durumları gösterilmiştir. Bunun için yapılan anketler suç işleyen çocukların büyük bir çoğunluğunun anne, baba ve kardeşleriyle aynı odada yattıkları yönündedir (Taner, 1950). Yavuzer'in (1982) araştırması da bu bulguları doğrulamaktadır. Bu değerler, konutlarındaki oda sayısından memnun olmayan kullanıcıların (%79,8) %92'sinin bunun nedenini konutlarının gizlilikten yoksun olmasına bağlamalarını desteklemektedir.

Sonuç olarak bu nitelsiz ve yeterli niceliğe sahip olmayan konutlar, fizyolojik ve psikolojik gereksinimleri karşılayamayan minimum düzeyde ve kalabalık bir alandaki yaşam koşullarını yansıtmaktadır.

Diyarbakır'da araştırılan yarı-gecekondulardaki mekânların büyüklükleri incelenirken bunların kullanım şekilleri de dikkate alınmıştır. Çünkü konutlardaki mekanlar çok işlevli olduklarından çeşitli stan-

dartlarla karşılaştırmak yanıltıcı sonuçlar doğurabilir. Bu nedenle mekansal büyüklükler açısından karşılaştırmalardan kaçınılmıştır. Ancak mekân, içinde geçen eyleme ve kullanım şekline göre değerlendirilmiştir.

Yarı-gecekonduarda oda, içinde oturma ve yemek yeme eylemlerinin gerçekleştiği yer sadece bir yaşama mekanı değil, aynı zamanda bir yatma mekanıdır; tıpkı geleneksel evlerdeki gibi. Bu nedenle çocuk odası ya da ebeveyn yatak odası gibi kişilere özel bir mekân kavramı bu konutlarda yok denecek kadar azdır. Zaten oda başına düşen kullanıcı sayısının ortalaması 2,74 kişi olduğu düşünülürse, bu mekanların kullanım şekli aile içi mahremiyet açısından oldukça sakıncalı olduğu açıkça ortadadır.

Ayrıca geçiş mekanı olan antre ya da holler (ortalama 7,00 m²) oldukça büyüktür. Mekân dizimi açısından kolaylık sağlayan bu alanlar içinde geçen çeşitli etkinlikler nedeniyle büyük yapılmışlardır. Sade-

ce geçiş mekanları değil, mutfak, banyo ve tuvalet gibi birimlerde Bayındırlık Bakanlığı İmar Yönetmeliğindeki boyutların çok üzerindedir. Bu garip bir ilişki olarak görülebilir, ancak bu mekanlar çok niteliksizdir (Ek Şekil 2).

Kullanıcılar mekan boyutlarının yetersizliğinden, oda sayısının azlığından ve aşırı kalabalıktan şikayetçi olmuşlardır. Kullanıcılar servis (çamaşır ve bulaşık yıkama, yemek hazırlama, ütü, dikiş gibi) ve misafir ağırlama gibi özen gerektiren etkinlikleri mekanlarında rahatlıkla yapamamaktadırlar. Konutların çoğunda mekansal dizim ve konumsal hatalar bu şikayetlerin oluşmasında önemli belirleyicilerdir. Konutun konumlandırılmasıyla ilgili hatalar ise aşırı dar yolların oluşmasına ve komşu mahremiyetinin ihlali ne neden olmuştur. Buna karşın kullanıcılar semtlerinden ve dolayısıyla komşuluk ilişkilerinden memnundur.

Yeni konut edinme konusundaki beklentilerin yarısı, tapulu bir konuta sahip olma yönündedir. Aynı oranda kullanıcı, apartman dairesinde yaşamak istemektedir.

Sonuç olarak bu çalışmada yarı-gecekondu bölgesindeki konutların nicel ve nitel mekân kalitesi belirlenmiştir. Bu konutlar mekân boyutları ve kaliteleri açısından kullanıcılarının fizyolojik ve psikolojik gereksinmelerini karşılayamayan, bilinen standartların çok altındaki bir düzeyi (patolojik) göstermektedir. Bu konutlar sağlıklı bir yaşam için elverişli değildir.

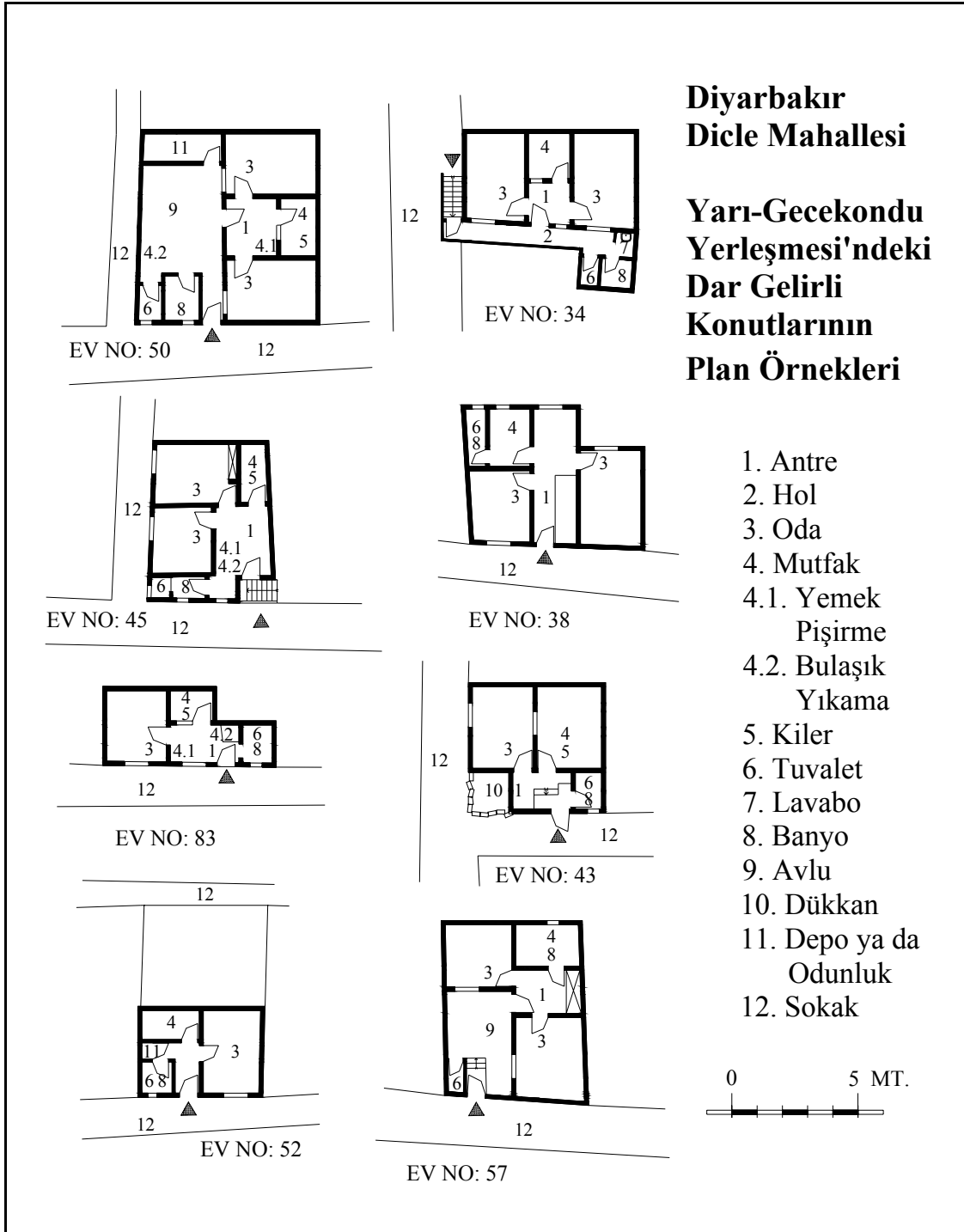
Araştırma, günümüz kentlerinin önemli sorunlarından biri olan “dar gelirli için konut tasarımı” konusuna yönelik önemli veriler içermektedir. Bu anlamda konuttaki kullanım alanı, kişi/oda ve alan/kişi oranları gibi değerlendirme kriterlerinin dar gelirliye yönelik yapılacak yeni tasarımlara birer girdi oluşturması amaçlanmaktadır. Benzer tasarımlarda bu oranlara önemle dikkat edilmelidir. Bu örnek çalışma kapsamındaki patolojik bulgular yapay çevremizin yanlış tasarımlarla nasıl olumsuz olarak etkilenebileceğini göstermektedir. Gelecekte sağlıklı kuşaklar yaratmak için sağlıklı ortamlar yaratma gerekliliği bu çalışmada tekrar ortaya çıkmaktadır. Dar gelirliye yönelik yapılacak tasarımlarda bu eşik değerleri birer tasarım girdisi olarak değerlendirilmelidir.

KAYNAKÇA

- Alkışer, Y. ve Yürekli, H. (2004). Türkiye’de “Devlet Konutu”nun Dünü, Bugünü, Yarını. *İTÜ Dergisi/a Mimarlık, Planlama, Tasarım* 3(1), 63-74.
- Alpay, İ. ve Yener, S. (1991). *Gecekondu Araştırması*. DPT Sosyal Planlama Daire Başkanlığı Yayını, Ankara.
- Bayazıt, N. ve Dülgeroğlu, Y.(1992). Toplu Konutlarda Mekân Standartları Araştırması: Alan,

Mekân. *Turkish Journal of Engineering and Environmental Science* 16, 345-352.

- Bayraktar, N. (1996). *Kentleşme-Gecekondu İlişkisi Ankara Örneği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bilgin, İ. (1992). *Konut Üretiminin Karşılaştırmalı Analizi*. Yümfed Yayınları, İstanbul.
- Boysan, A. (1993). Gecekonduyunun Reorganize Edilmesi Böylece Kendin-Yap Mahallelerine Dönüştürülmesi. *Yapı Dergisi* 138, 53-56.
- Düzovalı, M. (1993). *Konutlarda Mekân Standartlarına Yönelik Bir İnceleme*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Ekinci, O. (1989). Gecekondu Kentleşme. *Mimarlık Dergisi* 6, 34-37.
- Ergun, N. (1990). *Gecekondu Islah Bölgelerinin Yeniden Planlanmasında Kullanılabilecek Bir Yöntem Önerisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Gökçe, B. (1971). *Gecekondu Gençliği*. Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara.
- Gür, Ş.Ö. (2000). *Doğu Karadeniz Örneğinde Konut Kültürü*. Yapı Endüstri Merkezi Yayını, İstanbul.
- Gür, Ş.Ö. (1996). Konutta Yaşam ve Çevre Kalitesi. Konut, VII.Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu, T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, DPT: 2432, ÖİK: 490, ss.122-128, Ankara.
- Gür, Ş.Ö. (1993). *Konut Sorunu Ders Notları*. Karadeniz Teknik Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Yayını, Trabzon.
- Gürel, S., Kaya, G., Seseğör, T., Eryoldaş, A., Erbil, T., Erden, D., Ögdül, H., Ögüt, A., Özuer, Ç., Tek, E. ve Polat, S. (1996). *Dar Gelirli Kesime Altyapısı Hazır Arsa Sunumu*. T.C. Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı, Konut Araştırmaları Dizisi: 11, Ankara.
- Hart, C.W.M. (1969). *Zeytinburnu Gecekondu Bölgesi*. İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul.
- Karaören, M. (1992). *Endüstrileşme ve Altkentleşme Sürecinde Konut Üretimi*. Yümfed Yayınları, İstanbul.
- Kartal, K. (1978). *Kentleşme ve İnsan*. Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, Ankara.

Ek Şekil 1. İncelenen yarı-gecekondu yerleşmesindeki bazı konutların planları

Ek Şekil 2. Yarı-gecekondu yerleşmesindeki iç ve dış mekanlarının görünüşü

Ek Tablo 1. Tüm evlerde kişi/oda ve alan/kişi oranları, konut alanı, kişi ve oda sayısı

Konut No	Kişi/Oda	Alan/Kişi	Konut Alanı	Kişi	Oda
1	3,67	5,67	62,37	11	3
2	1,00	17,96	35,92	2	2
3	2,00	7,50	14,99	2	1
4	4,00	6,47	103,59	16	4
5	3,33	10,48	104,81	10	3
6	1,67	23,16	115,78	5	3
7	5,00	4,75	47,54	10	2
8	2,00	9,40	37,60	4	2
9	1,33	19,14	76,57	4	3
10	1,67	16,95	84,76	5	3
11	3,00	5,19	31,13	6	2
12	3,50	5,48	38,36	7	2
13	2,00	16,26	65,04	4	2
14	2,75	7,98	87,82	11	4
15	3,00	7,54	45,23	6	2
16	1,33	11,71	46,82	4	3
17	1,33	15,26	61,04	4	3
18	4,50	5,36	48,28	9	2
19	2,50	15,15	75,74	5	2
20	2,00	7,97	47,81	6	3
21	2,25	8,64	77,78	9	4
22	2,33	14,08	98,58	7	3
23	3,33	7,40	73,96	10	3
24	2,00	10,50	62,97	6	3
25	2,50	7,77	38,85	5	2
26	3,50	8,21	57,50	7	2
27	3,50	5,44	38,08	7	2
28	5,00	5,43	54,27	10	2
29	1,67	10,83	54,14	5	3
30	4,00	5,91	47,31	8	2
31	4,00	7,74	61,93	8	2
32	1,67	18,91	94,53	5	3
33	2,00	10,15	60,88	6	3
34	3,50	6,75	47,28	7	2
35	5,50	5,27	58,02	11	2
36	3,50	5,43	38,03	7	2
37	4,00	4,79	38,33	8	2
38	4,50	4,79	43,11	9	2
39	1,50	12,91	38,73	3	2
40	1,33	20,90	83,58	4	3
41	2,50	8,53	42,66	5	2
42	5,00	5,28	52,83	10	2
43	5,00	6,55	32,74	5	1
44	1,00	19,46	38,91	2	2
45	1,50	12,65	37,95	3	2
46	2,00	11,39	45,57	4	2
47	2,00	11,32	45,27	4	2
48	3,00	5,69	51,23	9	3
49	3,00	6,71	60,39	9	3
50	4,00	6,22	49,75	8	2
51	6,50	5,68	73,82	13	2
52	1,00	22,22	22,22	1	1
53	4,50	4,40	39,59	9	2

Ek Tablo 1'in devamı

54	3,00	8,73	52,40	6	2
55	2,00	21,29	85,14	4	2
56	3,50	7,97	111,58	14	4
57	2,50	7,62	38,08	5	2
58	3,00	6,87	41,19	6	2
59	1,33	15,58	62,30	4	3
60	2,67	9,93	79,44	8	3
61	3,00	8,30	49,77	6	2
62	3,00	7,04	63,37	9	3
63	3,00	9,54	57,25	6	2
64	3,50	9,21	64,45	7	2
65	3,50	4,83	33,80	7	2
66	2,50	8,30	41,51	5	2
67	3,00	5,46	49,11	9	3
68	1,33	12,17	48,66	4	3
69	1,00	18,22	54,67	3	3
70	2,00	8,01	48,05	6	3
71	2,00	10,41	41,63	4	2
72	3,00	6,94	41,63	6	2
73	2,50	8,33	41,63	5	2
74	1,33	15,97	63,88	4	3
75	2,67	7,99	63,88	8	3
76	1,50	20,00	59,99	3	2
77	3,00	10,16	60,97	6	2
78	1,33	15,80	63,18	4	3
79	2,33	12,53	87,74	7	3
80	1,67	12,47	62,35	5	3
81	1,00	33,8	67,60	2	2
82	3,50	6,90	48,29	7	2
83	6,00	3,75	22,49	6	1
84	1,60	15,11	120,89	8	5
85	6,00	4,91	29,46	6	1
86	2,50	6,14	30,69	5	2
87	2,33	16,29	114,06	7	3
88	1,67	12,63	63,17	5	3
89	2,67	7,96	63,71	8	3
90	2,00	13,23	79,40	6	3
91	4,50	5,26	47,34	9	2
92	2,50	9,91	49,56	5	2
93	2,00	12,88	77,27	6	3
94	1,00	19,01	57,02	3	3
95	3,00	7,76	46,58	6	2
96	3,00	6,14	36,85	6	2
97	3,00	7,30	87,60	12	4
98	1,75	18,91	132,34	7	4
99	3,00	7,91	94,92	12	4
100	2,00	10,81	64,87	6	3
101	3,00	7,43	44,57	6	2
102	2,00	10,86	65,17	6	3
103	4,00	7,12	56,93	8	2
104	2,00	14,25	56,98	4	2
Ortalama	2,74	10,42	58,82	6,46	2,47

Eşik ve Sembolleri

Patolojik Eşik	
Kritik Eşik	
Normal Eşik	

- Keleş, R. (2002). *Kentleşme Politikası*. İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Kerem, Z. (1998). Gecekondulaşmaya Çözüm Arayışları. *Göç, Kent ve Gecekondu*. Ed: Y. Dülgeroğlu, ss.131-139, Birsen Yayınevi, İstanbul.
- Öğretmen, İ. (1957). *Ankara'da 158 Gecekondu*. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, Ankara.
- Özsoy, A. (1998). Gecekondu Çevreleri ve Kalite (=Nitelik) Sorunu. *Göç, Kent ve Gecekondu*. Ed: Y. Dülgeroğlu, ss.140-148, Birsen Yayınevi, İstanbul.
- Özsoy, A. (1994). Environmental Quality Problem in Squatter Settlements. *International Journal for Housing Science and Its Applications* 18(3), 147-152.
- Özsoy, A. (1983). *Gecekondu Biçimlenme Süreci ve Etkenlerinin Analizi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, İstanbul.
- Sağlamer, G., Yürekli, H., Wilkinson, N., İnceoğlu, A., Aksoy, M. ve Paker, N. (1995). *Dar Gelirliğin Konut Probleminin Çözümünde Mevcut Yaklaşımların Karşılaştırmalı Analizi ve Çözüm Önerileri*, Proje No INTAG 104, İstanbul.
- Sağlamer, G. ve Erdoğan, N. (1991). A Comparative Study on Squatter Settlements and Vernacular Architecture. *ENHR Symposium on Housing for the Urban Poor*, İstanbul, ss.C081-C093.
- Şenyapılı, T. (1998). Bugün Değişene Bakmamak Geleceği Görmemektir. *Göç, Kent ve Gecekondu*. Ed: Y. Dülgeroğlu, ss.149-158, Birsen Yayınevi, İstanbul.
- Şenyapılı, T. (1996). *1980 Sonrasında Ruhsatsız Konut Yapımı*. T.C. Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı, Konut Araştırmaları Dizisi: 8, Ankara.
- Şenyapılı, T. (1981). *Gecekondu Çevre İşçilerin Mekanı*. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Basım İşliği, Ankara.
- Taner, T. (1950). *Çocuk Suçluluğunun Önlenmesi ve Küçük Suçlular Hakkında Tatbiki Gereken Tedbirlere Müteallik Rapor*. İstanbul Üniversitesi Türk Kriminoloji Enstitüsü Yayını, Yayın No 2, İstanbul.
- Ünügür, M., Turgut, H. (1990). A Proposal on Squatter Upgrading in Turkey. *Open House International* 15(2), 41-45.
- Yasa, İ. (1966). *Ankara'da Gecekondu Aileleri*. Sağlık ve Sosyal Yardımlaşma Bakanlığı Yayını, Ankara.
- Yavuzer, H. (1982). *Çocuk ve Suç*. Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul.
- Yörükcan, A. (1971). *Gecekonduyla ilgili Rapor*. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı Konut Özel İhtisas Komisyonu İçin Hazırlanmış Rapor.